

Fylkesstyret:

Namn	Verv	Oppmøte	Mobil	E-post
Oddvar Mikkelsen , 6640 Kvanne	Fylkesleder	Møtt	41460565	oddvarm74@gmail.com
Gunnhild Overvoll , 6200 Stranda	Nestleder	Møtt	97164856	gmover@online.no
Petter Melchior , 6214 Norddal	Styremedlem	Møtt	92283477	petter.melchior@gmail.com
Odd Bjarne Bjørdal , 6156 Ørsta	Styremedlem	Møtt	95928731	oddbjarne.bjordal@tussa.com
Vegard Smenes , 6530 Averøy	Styremedlem	Møtt	99786830	vsmenes@gmail.com
Marte Halvorsen , 6687 Valsøyfjord	1. vara	Forfall	93423436	marte.halvorsen@svorka.net
Tore Våde , 6110 Austefjorden	2. vara	Møtt	91689336	tore.vade@tussa.com
Eva Merete Lindseth , 6440 Elnesvågen	3. vara	Forfall	48024426	eva.merete.lindseth@frenabb.no
Ingunn Talgø , 6628 Meisingset	Nestleiar BKL		99562957	italgo@start.no
Edvard Bele Sæterbø , 6650 Surnadal	Fylkesleder BU		95524840	edvardbele@msn.com
Sekretariatet				
Arnar Lyche	org.-sjef	Møtt	41418871	arnar.lyche@bondelaget.no
Arild Erlien	rådgiver	Møtt	99726399	arild.erlien@bondelaget.no
Atle Frantzen	førstekonsulent	Kun tors	90954787	atle.frantzen@bondelaget.no
Rose Bergslid	rådgiver	Møtt	93003808	rose.bergslid@bondelaget.no

Protokoll fra styremøte i M&R Bondelag

torsdag 6. og fredag 7. april 2017

på Volda Turisthotell, Volda

Torsdag 6. april:

13.00 – 15.00: Møte med lokallaga på søre, ytre og indre Sunnmøre (i kommunene Ørsta, Volda, Sande, Vanylven og Ulstein/Hareid/Herøy, Stranda, Sykkylven, Norddal).

Det møtte 5 deltakere fra lokallagene.

Tema:

- Samarbeid mellom fylkeslaget og lokallaga.
- Hvordan styrke det faglig-politiske arbeidet lokalt.
- Jordbruksmelding.
- Jordbruksoppgjøret.
- Valg 2017

15.30-18.00: Styremøte M&R Bondelag

Kl 19.00: Middag på Rekkedal Gjestehus

Foruten servering og «vandring» i deres lokalmat, tok Bjarne Rekkedal om kvelden opp saker om landbruk, lokalmat og reiseliv. Hjemmeside her <http://www.rekkedalgjestehus.no/>

Fredag 7. april:

09.00 – 13.00: Styremøte M&R Bondelag

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: PB 2047 Moldegård 6402 Molde	Besøksadresse: Fannestrandveien 63. Molde	Telefon: 71 20 28 90	Mobil: 41 41 88 71	E-postadresse: More.romsdal@bondelaget.no
Møre og Romsdal Bondelag	Org.nr.: 939678670	Bankkonto:	8101.05.12891	Internet:
Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 985063001 MVA			www.bondelaget.no/moreogromsdal

Faste saker for styret i Møre og Romsdal Bondelag:**1/2017 Godkjenning av sakliste****Vedtak:** Innkalling og sakliste godkjent**2/2017 Godkjenning av protokoll fra styremøte 15. februar og 9. mars 2017**

Protokoll 15. februar var utsendt og godkjent på e-post tidligere.

Vedlegg: Protokoll 9. mars (ikke utsendt tidligere)**Vedtak:** Protokoller fra styremøtene 15. februar og 9. mars godkjentVedr protokoll styremøte 14. desember 2016 - referat fra møter og arrangementer:**18. oktober: Møte om Reindrift og beitekonflikter, Surnadal, sto følgende omtalt:** Det har vært kontinuerlig reindrift i Trollheimen siden før forrige århundreskifte og fram til i dag. Fylkesleder er av grunneiere gjort oppmerksom på at ordlyden i protokoll som ligger på hjemmesida kan være misvisende.Følgende ny tekst er lagt inn:

Det har siden slutten av 1800-tallet forekommet tilfeller av reindrift i ulike deler av Trollheimen. Reindriften har hele tiden vært omstridt og grunneiere har i flere rettsavgjørelser og offentlige vedtak fått medhold i at reindriften har vært ulovlig fram til frivillige avtaler ble inngått og beiterett ble ekspropriet på 1980-tallet.

3/2017 Medlemsutvikling og medlemsverving**Vedlegg:** Medlemsstatistikk pr 30. mars 2017**Vedlegg:** Informasjon om Tørre å spørre 2017

Medlemstal pr. 31/12-2016: 3.314

Medlemstall pr 01/01-2017: 3.306

Endring hittil i 2017: - 58

Medlemstal pr. 30/03-2017: **3.248**Nyinnmeldte hittil i 2017: **55****4/2017 Referat fra møter og arrangementer (siden siste styremøte)****15. februar: Medlemsmøte Fræna Bondelag, jordbruksoppgjøret 2017, Oddvar Mikkelsen****16. februar: Medlemsmøte Gjemnes Bondelag, jordbruksoppgjøret 2017, Oddvar Mikkelsen****17. februar: Kurs i Norsk Landbrukssamvirke, Vegard Smenes****20. februar: Møte om beite-/mosjonskravet for storfe, Skodje samdrift.** Arnar Lyche, Rose Bergslid.

I fjøset til Skodje Samdrift kl. 11:30 – 14:30. Arrangert av «Beiteprosjektet» v/Nina Ugelvik fra Landbruk Nordvest og Rose Bergslid fra Møre og Romsdal Bondelag/NORSØK i samarbeid med Mattilsynet.

Innledning fra Anne Stine Folldal i Mattilsynet, Ørsta. Mattilsynet stilte med 4 personer.

Utlagt på hjemmeside 22. februar:**Beite-/mosjonskravet er utfordrende**

Om lag 40 engasjerte sunnmørsbønder møtte opp i fjøset til Skodje samdrift mandag 20. februar da Møre og Romsdal Bondelag arrangerte et informasjonsmøte mellom melkebønder på Sunnmøre og Mattilsynet med tema beite-/mosjon for storfe.

Møtet ble gjennomført som en del av prosjektet «bedre og økt beiting i Møre og Romsdal», og det planlegges tilsvarende møte i Romsdal og Nordmøre.

Fra og med 1. januar 2014 er det krav om at alle storfe (unntatt okser eldre enn 6 mnd.) skal ut av fjøset minst 8 uker i sommerhalvåret, men det har vært en del usikkerhet knyttet til regelverket og

Mattilsynets håndtering av regelverket. Etter en intern prosess i Mattilsynet er det nå klart hvordan beite-/mosjonskravet skal håndteres.

Møtet startet med at Mattilsynet presenterte regelverket med bakgrunn i forskrift og veileder. Det ble mye diskusjon underveis i presentasjonen, men Mattilsynet var klar i tilbakemeldingene til bøndene:

- Kyr i båsfjøs skal ha 8 uker mosjon på beite. Fra 2024 økes kravet til 16 uker, og i tillegg skal kyrne ha «mulighet til regelmessig mosjon og fri bevegelse resten av året».
- Kyr i lausdrift bygd før 2014 skal ha 8 uker mosjon på beite i sommerhalvåret. Luftegård er et alternativ der det ikke ligger til rette for å slippe dyra på beite.
- Kyr i lausdrift bygd etter 2014 skal ha 8 uker mosjon på beite i sommerhalvåret. For disse er ikke luftegård et alternativ.
- Varig dispensasjon blir ikke gitt. I særskilte tilfeller som for eksempel ved sykdom kan det gis tidsavgrænset dispensasjon fra kravet om beite-/mosjon.

For en del bønder gir kravet utfordringer. Spesielt der dyretallet har økt betydelig, og bonden driver mange små gårder rundt om i bygda. Gjennom prosjektet «Bedre og økt beiting» kan bønder som ønsker det få tilbud om hjelp til å lage en plan for hvordan beite-/mosjonskravet skal løses på gården.

Møter om beite-/mosjonskravet for storfe – på Nordmøre og i Romsdal:

- **14. mars** på Kløverstua i **Surnadal** og
- **16. mars** på Vonheim bygdehus i **Malmefjorden, Fræna.**

Begge møtene fra kl. 10:30 – 13:30. Arnar Lyche og Rose Bergslid deltok på begge møter.

Ca 40 deltakere på begge møtene.

Dette ble kommentert i styret:

Viktig å formidle virkeligheten til bonden og skape forståelse for det.

Beiteprosjektet bør jobbe opp mot enkeltbønder. Tenke ut løsninger for et utvalg bønder, og at dette være et bibliotek for andre bønder.

21. februar: Møte med Norsøk. På Bondelagskontoret i Molde. Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche. Fra Norsøk møtte Turid Strøm. Tema: Organisering av økologiske utviklingstiltak

Etter møtet sendte fylkeskontoret 13. mars notat til næringspolitisk avdeling i Norges Bondelag om: «NORSØK må få ansvar for å videreføre aktiviteten fra foregangsfylke jord».

Det vises til Landbruksdirektoratets rapport «Utredninger om økologisk landbruk til jordbruksoppkjøret 2017». Her anbefaler direktoratet hvordan satsingen på økologiske foregangsfylker skal videreføres. NORSØK har hatt en viktig rolle som kunnskapsleverandør til «Levende matjord» og vi stiller oss derfor spørrende til hvorfor Landbruksdirektoratet har valgt NLR framfor NORSØK som eneansvarlig for å videreføre arbeidet?

Konklusjon i notatet til Norges Bondelag er:

Bondelaget anbefaler sterkt at en tillegger NORSØK hovedansvaret for å videreføre aktiviteten i prosjektet «Levende matjord». En kan da bygge videre på den sterke kompetansen som allerede er i NORSØK innenfor temaet og en slipper å bygge opp ny kompetanse og strukturer i andre organisasjoner. Dette gir mer effektiv utnyttelse av tilgjengelige ressurser til nytte for gårdbrukerne. Arbeidet må skje i nært samarbeid med NLR og andre aktører fra prosjektet «Levende matjord».

21. februar: Møte med Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal.

På Bondelagskontoret i Molde. Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche.

Fra MDG møtte førstekandidat Lage Nøst, Ragnhild Godal Tunheim og Anne Katrine Jensen.

25. - 26. februar: Årsmøtehelg i Møre og Romsdal Sau og Geit. Odd Bjarne Bjørdal møtte for Bondelaget.

Fagdager: 25.februar og årsmøte 26. februar. Sted: Hotell Alexandra, Molde

7. mars: Møte med veteranklubben på landbruksavdelinga, Fylkesmannen. Arnar Lyche

8. mars: Seminar om tilskotsordningar for lokal samfunnsutvikling. Atle Frantzen Møre og Romsdal fylkeskommune og Fylkesmannen inviterte kommuner, frivillige lag og organisasjoner og næringsforeninger til seminar for å vise fram hvilken støtteordninger de kan tilby til utvikling av lokalsamfunnene.

10. mars: Møte i rovviltneemnda Midt-Norge. Stjørdal. Atle Frantsen møtte som observatør.

Skriftlig NOTAT fra Atle Frantzen:

Totalt 24 personar var til stades på møtet: 6 repr i rovviltneemnda, totalt 9 frå sekretariatsgruppa, samt 9 stk publikum. Derav 3 stk frå fylkesbondelaga (Røyym, Hjulstad, Frantzen.)

KORT OPPSUMMERING AV SAKENE

1.Fordeling av FKT-midlar

-Vedtak i hovudsak i samsvar med innstilling.

-Ønskje om å få oversikt over kva det blir søkt om midlar til.

-I M&R er dei 5 kommunale rovviltneemndene flinke til å senda søknader. S&G sender søknad om radiobjøller. Ellers går midlane m.a. til kursing, kadaverhundar, Scandlynx kamera/bestandsregistrering, tidlegsanking, kommunale fellingslag, m.m.

-M&R BL bør vurderer å søkja om midlar t.d. til gjennomføring av infomøter, jfr S-Tr BL.

2.Status kvotejakt gaupe – evt tildeling av restkvote

Ordinær kvotejakt frå 1.2. har gått svært raskt unna. 4 gauper felt i M&R. Til møte låg det føre dokumentasjon på at restkvote kunne takast i bruk. Etter lang diskusjon mellom N-og S-Tr vart restkvota fordelt mellom desse 2 fylka i samsvar med sekretariatet si tilråding. Søknad frå Tingvoll vart ikkje tatt til følgje.

3. Oppfølging av Krokann-dommen v/Gunn Stokke

Krokann-dommen (2013) stadfestar at dyreeigar skal ha full erstatning av tapte dyr ut over normaltap. Dept ser ut til å trenere erstatningsutbetalinga. Nyleg tatt opp i Stortingets spørjetime. I svaret blir det sådd tvil om at staten skal utbetala erstatning. Svaret er no til juridisk vurdering.

4. Revisjon av forvaltningsplanen

I forkant av møtet hadde adm send ut framlegg til forvaltningsplan, samt kommentarar til denne. Like før møtet kom det melding om at adm hadde trekt saksframlegget sitt. Forklaringa som vart gitt til dette i møtet var at det trengs tytterlegare felles gjennomgang og forståing i nemnda, at planen framleis er mangelfull, at det er for lite enighet rundt planen i nemnda, at planen er for einssidig retta inn mot rovdyr, at det trengst meir drøfting i nemnda og at det trengst meir avklaring i forhold til region 3. I utkastet som vart trekt tilbake var ikkje Øvre Sunndal trekt ut som beiteområde for jerv og Romsdalshalvøya var foreslått som kvotejaksområde for gaupe. Fylkesbondelaga sitt felles brev til rovviltneemnda i forkant av møtet var truleg medverkande til at saksframlegget vart trekt tilbake.

I møtet vart det gjennomført ein overordna/generell gjennomgang av forvaltningsplan, der ein del prinsipielle forhold vart drøfta, t.d.:

- Geografisk fordeling av regionale bestandsmål.
- Kvar skal forvaltningsområda vera ?
- Byrdefordeling ?

Det kom t.d. fram i møtet at nemnda som ein del av si forvaltning ikkje må definera prioriterte yngle- og beiteområder. Dette er særleg aktuelt for gaupe, men også relevant for jerv. Mulegt at det vil bli ei eiga høyring om dette for gaupe.

Det vart vidare understreka at følgjande må leggjast til grunn for forvaltningsplanen:

- Tydeleg soneforvaltning. (Men det er opp til nemnda å definera korleis denne skal vera.)
- Todelt målsetjing.
- Regionale bestandsmål.
- Rovviltforliket.

Det blir viktig å merka seg kva administrasjonen foreslår som vedtak i denne saka.

5. Andre kommentarer

- Frank Sve gjer ein god innsats i nemnda. Ingen er så løysingsorientert som han.
- Det kjem signal frå sekretariatsgruppa om at fylka (fylkesmannen/fylkeskommunen) sine innspel og standpunkt ikkje kjem til syne i innstillingane frå administrasjonen knytt til revisjon av forvaltningsplanen. Det er difor viktig at vi er «på bana», har god kontakt med Frank Sve og «våre» i sekretariatsgruppa, og kjem med innspel til nemnda, gjerne som fellesutspel med øvrige fylkesbondelag der dette er muleg.

16. mars: Møte i Plan og økonomiutvalget i Fræna kommune om jordvernsak. Vegard Smenes

16. mars: Seminar om prosjektutvikling, Kristiansund. Oddvar Mikkelsen. Arnar Lyche
Vedlegg: Presseklipp med omtale av seminaret i Tidens Krav 20. mars
Norsøk inviterte til seminar. Tema: Mat og energi fra sjø og land
Innlegg fra ulike næringsaktører for å sette fokus på utfordringer og forskningsbehov sett fra næringenes side. Organisasjonssjef i Bondelaget, Arnar Lyche, var en av innleiderne.

23. mars: Telefonmøte om Levende landbruk – programkomite. Oddvar Mikkelsen.

23. mars: Seminar om solenergi i landbruket. Skarstua, Molde. Oddvar Mikkelsen.
Norges Vel og Tingvoll sol- og bioenergiserer arrangerte gratis solenergiseminar om tekniske løsninger, støtteordninger og praktiske erfaringer med solenergianlegg på bygg.
Fylkesleder Oddvar Mikkelsen i Bondelaget, var en av flere innledere. Han snakket om solenergi som bidrag til et fossilfritt og bærekraftig landbruk.

24. mars: Telefonmøte med fylkeslederne i Norges Bondelag. Oddvar Mikkelsen.
Tema: Utsettelse av jordbruksmeldinga. Næringskomiteen skulle etter planen avgi innstilling 23. mars og meldinga behandles i Stortinget 28. mars.
Ny tidtabell for jordbruksmeldinga: Avgivelse fra komiteen torsdag 6. april, og behandling i Stortinget tirsdag 25. april. Jordbrukets krav levers 26. april

28. mars: Møte med elever på Gjermundnes og orientering i Bondelaget. Arnar Lyche
Bondens Marked reiser rundt til landbruksskolene/fagskolene i landet for å presentere om direkte salg og lokalmat og Bondens Marked. I tillegg har de hatt med Bondelaget som vil snakker generelt om Bondelaget og hva de gjør lokalt både som organisasjon og for lokalmat.

28. mars: Samling for fylkesledere i Bondelaget. Oslo. Oddvar Mikkelsen.

29. mars: Landbruksminister Jon Georg Dale på gardsbesøk i Volda
Besøk hos geitebonde Hogne Homberset i Volda. Møre og Romsdal sau og geit ønsket at flest mulig kunne representere landbruket i Møre og Romsdal under besøket.
Gunnhild Overvoll, Petter Melchior, Odd Bjarne Bjørdal var tilstede sammen med mange geitebønder på Sunnmøre.
God pressedekning: Sunnmørsposten, Møre-Nytt, Avisa Møre, Regionavisa, Nærnett Volda.

29. og 30. mars: Representantskapsmøte Norges Bondelag. Oslo. Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche
Tema: Jordbruksforhandlingene 2017. Utsettelse av jordbruksmelding.

31. mars: Møte om godt bondesamhold. Krona på Romsdalsmuseet, Molde. 37 deltakere.
Møre og Romsdal Bondelag og Landbruk Nordvest inviterte til møte om hvordan styrker vi bondesamholdet? Avklart med Fylkesmannen om finansiering.

Tema: Bonden og bygdesamfunnet merker effektivitetskravene. Arbeidsplasser og fritidsaktiviteter flyttes ut fra bygdene, og møteplassene blir færre. Mange av bondens kolleger har fått seg anna arbeid, og det er færre igjen å ta en kopp kaffe med i hverdagen. I tillegg jobber ofte bondens partner utenfor gården. Mange bønder har derfor store deler av arbeidsdagen alene. I en slik hverdag blir godt samhold bønder i mellom viktig for både trivsel og sikkerhet.

Program: Var bondesamholdet bedre før? v/**Jarle Sanden**, museumsdirektør. Kravene står i kø, men hvor er de gode hjelperne? v/**Arnar Lyche**, M&R Bondelag. Hvordan skape trivsel i hverdagen som bonde? v/**Eva Merete Lindseth**, melkeprodusent i Fræna. Historien om hvordan godt bondesamhold ga god dyrehelse. v/**Liv Sølverød**, TINE Mastittlaboratoriet Kulturinnslag. Hverdagsmotivasjon v/**Trond Haukedal**. Sterk sammen – unik alene v/**Trond Haukedal**

Trond Haukedal er psykologen som gikk sine egne veier og ble en av landets ypperste som kursholder, foredragsholder og motivator innenfor temaet menneskekunnskap. Han har sin spesielle stil – en kombinasjon av stor faglig innsikt, humor og positiv energi.

31. mars: Møtet i styringsgruppen til Sau og storfekjøttprosjektet.

Vedlegg: Referat fra møtet sendt fylkesstyret på e-post.

Odd Bjarne Bjørdal møtte som Bondelagets nye medlem i gruppa.

Tidligere fylkesleder i Bondelaget, Inge Martin Karlsvik, møtte som avtroppende leder i styringsgruppa.

På møtet ble sluttrapport for prosjektet lagt fram og godkjent. Det er vedtatt ei utviding av prosjektet med planlagt oppstart i 2018. Forslag til ny prosjektplan ble presentert på møtet.

3. april: Årsmøtet i Landbruk Nordvest, Hotel Alexandra, Molde

Vegard Smenes møtte for Møre og Romsdal Bondelag.

Hovedtema på møtet var klima. Inge Martin Karlsvik gjenvalgt som styreleder.

3. april: Jordvernkonferanse på Gjermundnes vidaregåande skule Arnar Lyche. Atle Frantzen. Ca 50 deltakere.

Møre og Romsdal er i landstoppen når det gjeld å ta i bruk dyrka jord til andre formål. Berre dei siste åra er dyrka jord på storleik med 380 fotballbaner tatt i bruk til andre formål enn jordbruk på Nordvestlandet. Dette er bakteppet når det blir invitert til jordvernkonferanse

Målgruppe er politikarar og administrasjon i kommunane, bønder, grunneigarar og andre som er opptekne av korleis areal som er egna til matproduksjon blir brukt.

Arrangør: Landbruksmuseet for Møre og Romsdal i samarbeid med Jordvern Møre og Romsdal, Fylkesmannen, Bondelaget og Småbrukarlaget.

Møteleiar: Kolbjørn Gaustad

Program: Opning ved **Frank Madsøy**, landbruksdirektør i Møre og Romsdal. «Jordvern ein kongstanke», ved forfattar **Knut Ødegård**. Ordførarane i Vestnes, Rauma, Nesset, Midsund, Aukra, Sandøy Fræna og Molde får kvar sine 5 min til å fortelja om jordvern i sine kommunar. Jordvern og vegbygging v/**Kristin Sørheim**, leiar i samferdselsutvalet i Møre og Romsdal. Jordvernet i lovverket v/**Gunvor Fossholt Ytterstad**, jurist hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Kandidater på stortingsvallistene presenterte kva jordvern det einskilde parti står for. Paneldiskusjon.

3. april: Årsmøte i Jordvern Møre og Romsdal, Gjermundnes. Atle Frantzen.

Etter avslutning av jordvernkonferansen var det årsmøte i Jordvern Møre og Romsdal.

Det nye styret er: Leder Kolbjørn Gaustad, Eide (gjenvalg), nestleder Anne Katrine Jensen, Gjemnes (ikke på valg), styremedlem Eli Sæther, Gjemnes (ikke på valg), styremedlem Øystein Solli, Molde (ny) og styremedlem Atle Frantzen, Molde/Bondelaget (gjenvalg). Varamedlemmer: Audun Skjervøy, Norddal (gjenvalg) og Helge Øverås, Vestnes (gjenvalg).

4. april: Møte om Matfestivalen. Fylkeshuset. Molde Arnar Lyche og Arild Erlien møtte for Bondelaget

Fylkesmannen si Landbruksavdeling inviterte med til samrådsmøte med tema: Korleis kan landbruket verte meir synleg på Den Norske Matfestivalen i Ålesund?

Frå Fylkesmannen møtte landbruksdirektør Frank Madsøy, Synnøve Valle, Aud Lindseth Drågen og Kirsti Pernille Indreide. Fra Småbrukarlaget: Stein Brubæk. Fra Matfestivalen: daglig leder Terje Devold.

I 2017 blir Den Norske Matfestivalen i Ålesund arrangert torsdag 24. til lørdag 26. august. Bondelaget planlegger et opplegg der Bondelagskokk Nils Henning Nesje serverer mat og Bondelagets bondevettprisvinner Lene Havåg formidler om sine erfaringer med å leve på norsk mat ett helt år. Deretter blir politisk debatt. Arrangementet må foregå i telt i gaten. Undersøke om NRK vil stille opp med direktesending.

5/2017 Representasjon, invitasjon og planlegging av nye møter og arrangement

Dato/Månad	Tiltak/Arrangement	Stad	Deltakarar/Ansvarlege
15. april	Påmelding Open Gard		Lokallaga
Mai	Jordbruksforhandlingar Aksjonsberedskap		Lokallagsstyret. Fylkesstyret
1. juni	Styremøte og møte med årsmøteutsend		Styret + årsmøteuts.
14.-15. juni	Årsmøte Norges Bondelag	Sarpsborg	Årsmøteutsendingar
24.-26. aug	Den Norske Matfestivalen + evt arr	Ålesund	
27. august	Open Gard	Rundt i fylket	Lokallaga
1.-3. sept	Dyregod-dagane stand + evt møte	Gjemnes	
13.-14. sept	Sekretariatskonferanse Norges Bondelag	Oslo	Heile fylkeskontoret
5. september	Fylkesstyremøte		Styret
2.-3. el 3.-4. okt	Fylkesstyremøte m/besøk fra Akershus BL		Styret
Okt/Nov	Temadag Eigarskifte		
1.- 31. okt	Årsmøter i lokallaga		Medlemmene/lokallaga
6.-7. nov	Leiarmøte M&R Bondelag/Levende Landbruk	Seilet, Molde	Lokallagsstyra og fylkeslag
20. nov	Søknad Aktivt Lokallagsmidlar		Lokallaga
20.-22. nov	Skattekurs:	Molde	Samarb. rekneskapskontor
12.-13. des	Fylkesstyremøte		Styret
2018			
Januar	Fylkesstyremøte		Styret
Jan	Frist for lokallaga forslag til valnemnda		
jan / feb.	Møte i valnemnda		
ca. 1. feb	Lokallaga frist sende inn saker fylkesårsmøte		
Feb	Fylkesstyremøte (årsmeld/rekneskap)		Styret
Feb	Lokallaga frist uttale jordbruksavtala		
1. mars	Kontingentforfall		
Mars	Fylkesstyremøte (handsame jordbr.avtala)		Styret og samvirkerepr
Mars	Landbrukskonferanse		Landbruksinteresserte
Mars	Årsmøte M&R Bondelag		Lokallaga, fylkeslaget

19 og 20.april: FK-UKA, Felleskjøpet Molde. Bondelaget har stand begge dager

21. april: Landbrukskonferanse Ørsta Kulturhus.

Fylkesleder Oddvar Mikkelsen er møteleder. Rådgiver Rose Bergslid er en av innleiderne. Ørsta næringskontor i samarbeid med landbrukskontoret Ørsta Volda og representantar for næring, arrangerte Landbrukskonferansen med «Vestlandsbonden» som tema. Innlegg fra m.a. Einar Frogner frå Norges Bondelag, Elin Bergerud fra Småbrukarlaget, Anne Kathrine Løberg frå Allskog, Petter Bjørndal fra Volda og Ørsta Reinhaldsverk og Christian Anton Smedshaug frå AgriAnalyse/Vestlandsrapporten. Politiske appeller frå Jon Georg Dale (landbruksminister, Frp), Ingunn Foss (H), Pål Farstad (V), Per O Lundteigen (SP) og Paul K. Hovden (Krf), Jørgen Amdam (Ap), Yvonne Wold (SV),

25. april: Årsmøte i Studieforbundet næring og samfunn, Møre og Romsdal. Atle Frantzen Kl 17.30 på Felleskjøpet i Molde.

2. mai: Møte styringsgruppa Landbruksmeldinga. Fylkeshuset, Molde. Oddvar Mikkelsen

10. mai: Møte i Landbruksselskapet i Møre og Romsdal. Fylkeshuset. Molde. Oddvar Mikkelsen. Vanlige årsmøtesaker som årsmelding, rekneskap m.m

24.-26. august: Matfestivalen i Ålesund

I 2017 blir Den Norske Matfestivalen i Ålesund arrangert torsdag 24. til lørdag 26. august. De ønsker å være en mest mulig attraktiv arena for lokalmatprodusenter, og disse har ofte problemer med å forlate "gard og grunn" i fire dager. Dette er hovedårsaken til at Matfestivalen har besluttet å gå fra fire til tre festivaldager.

Søndag 27. august: Åpen gård 2017

Fellessdatoen for Åpen Gård-arrangementer 2017 er søndag 27. august.

1.-3. september: Dyregod-dagane, Batnfjordsøra, Gjemnes

6/2017 Lokallagene - presseklipp, aktiviteter og møter

Vedlegg: Presseklipp var sendt ut.

7/2017 Andre saker

7. 1. Saker frå Bygdekvinnelaget

Fylkesårsmøtet holdt på Hotell Waterfront i Ålesund lørdag 11. og søndag 12. mars. I tillegg var det markering med festmiddag av at det er 100 år siden Norges første Bondekvinnelaget ble stiftet. 17. februar 1917 bles Karen Aase Nilsen liv i Spjelkavik Bondekvinnelag. Ellen Krageberg, styreleder i Norges Bygdekvinnelag, var tilstede og orienterte om saker sentralt og hva fylkene og lokallagene skal jobbe med 2017/2018.

Monika Frisvold Vågan, Rauma (Eidsbygda Bkl), valgt til ny fylkesleder etter Ingunn Talgø. Resten av fylkesstyret ble: nestleder Ingunn Talgø, Tingvoll (Meisingset Bkl), styremedlemmene Mette Marie Døving, Norddal (Valldal Bkl), Liv Borghild Hildre, Vestnes (Tresfjorden Bkl) og Bente Alnes, Rauma (Øverdalen Bkl). Varamedlemmer: 1. vara Merete Bolme, Sunndal, 2. vara Bente Venås, Rauma og Eli Skavnes, Vestnes.

Nestleder Ingunn Talgø skal representere Bygdekvinnelaget i Bondelagets fylkesstyre.

Uttale vedtatt på årsmøtet i Møre og Romsdal Bygdekvinnelag 12. mars 2017

Styrk matproduksjonen

En stadig økende befolkning i Norge gjør at vi må øke matproduksjonen, ikke senke den. Da må vi ta vare på all jorda vi har for å produsere mat på. Møre og Romsdal bygdekvinnelag mener at alt for mye matjord bygges ned. I Møre og Romsdal fylke har det fra 2007 til 2015 blitt omdisponert 3 967 dekar produktivt areal. Det har vi absolutt ikke råd til.

Norske forbrukere setter pris på mat produsert i Norge. Våre 13 500 medlemmer i Norges Bygdekvinnelag ber dere om å ta ansvar for å for å beskytte den store verdien som et produktivt jordbruksareal representerer. Denne verdien kan ikke måles i penger på samme måte som en utbyggers raske økonomiske gevinst, men det kan måles i evnen til selvforsyning for framtidige generasjoner. Storsamfunnet må stå opp for denne verdien, som er verdt uendelig mye mer enn nåtidens økonomiske gevinst.

Vi vil ha mat produsert på norsk jord der det er mulig – og vi vil ha mer av den. Vår evne til selvforsyning av mat fra jordbruket er under press. Statistikk viser at over 1 million dekar dyrka

og dyrkbar jord er omdisponert i Norge de siste 50 årene. Bare i perioden 2005 – 2011 ble det omdisponert over 50 000 dekar dyrka jord til andre formål enn landbruk.

Matjorda bygges ned i en takt som ikke er bærekraftig for fremtiden. Infrastruktur, handel, næring og boliger plasseres for enkelt på flate jorder, men kan like godt plasseres på steingrunn, ikke-dyrkbare skråninger og i skogsområder. Myndighetene tar ikke forvaltningsjobben alvorlig nok. En mer sentral styring er nødvendig for å håndheve jordvernet.

Møre og Romsdal bygdekvinnelag krever at politikerne i Møre og Romsdal jobber hardere for å beskytte matjorda. Vi ønsker oss en nullvisjon for nedbygging.

Årsmøtet i Møre og Romsdal Bygdekvinnelag

7.2. Saker frå Bygdeungdomslaget

Fylkesårsmøte i Møre og Romsdal Bygdeungdomslag holdt 11. februar på Vågane Ungdomshus på Skåla i Molde kommune. M&R Bondelags oppnevnte utsending kunne ikke møte.

Fylkesstyret for 2017/2018: Gjenvalg leder Edvard Bele Sæterbø, organisatorisk nestleder Torhild Stakvik, bygdepolitisk nestleder Roger Schei Bergheim, økonomileder Sigrid Bjerkest Moen, tevlingsleder Elin Nyheim, infoleder Ole Stensby, aktivitetsleder Silje Brubæk, styremedlemmer Fredrik Stene, Tommy Røkkum og Even Nilsen. 1.vara: Thomas Aune, 2.vara: John Nordvik og 3.vara: Marit Betten.

7.3. Leserinnlegg 17. februar - Myr dyrking er en dråpe i havet

Leserinnlegg som sto på trykk i Nationen og Tidens Krav 21. februar:

Dyrking av myr – en dråpe i havet

Forskere har regnet seg fram til en vesentlig reduksjon i framtidig klimagassutslipp ved å forby nydyrking av myr, men sammenlignet med Norges totale årlige utslipp utgjør dette omtrent 0,2 promille. Gevinsten i form av reduserte klimagassutslipp er minimal og usikker, samtidig vil et forbud ramme enkelte produksjonsmiljøer og enkeltbønder urimelig hardt.

Som en del av enigheten mellom Høyre, FrP, KrF og Venstre om statsbudsjettet for 2017 er regjeringen pålagt å fremme forslag om forbud mot nydyrking av myr.

Eksisterende kunnskap om klimagassutslipp fra myr er presentert i NIBIO-rapporten «Kunnskapsgrunnlag om nydyrking av myr» (2016). I rapporten beregnes årlige utslipp som følge av myr dyrking til om lag 3,5 tonn CO₂-ekvivalenter per dekar. Videre brukes det 3 ulike scenarier for framtidig årlig nydyrket myr på 2 000 -, 4 000 - og 6 000 dekar. Et forbud mot dyrking av all myr vil ifølge beregningene innebære en årlig utslippsreduksjon på et sted mellom 7 000 – 21 000 CO₂-ekvivalenter.

I følge SSB ble det fra norsk territorium sluppet ut 54 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2015. Hvis vi anslår at årlig utslipp ved nydyrking av myr er 12 000 tonn CO₂-ekvivalenter, utgjør det omtrent 0,2 promille av Norges totale klimagassutslipp. I følge Miljødirektoratet er det utslippene fra personbil og fly som øker mest. Utenriks flytrafikk er mer enn doblet siden 1990. Ett dekar dyrket myr kan slippe ut omtrent like mye CO₂ som en personbil, sier forskerne. I følge SSB er det drøyt 3 millioner biler på norske veier, og tillegg kommer i underkant av 100 000 lastebiler og busser.

Bønder som dyrker jord foretrekker mineraljord framfor myrjord. Bonden vil ha jord som bærer tunge maskiner – også i fuktig vær. Myrjorda er bæresvak - spesielt når den er våt - og den bruker lang tid på å tørke. Derfor er det svært lite djup myr som nydyrkes. I de tilfellene myr som ikke kan blandes med underliggende mineraljord dyrkes, er det fordi bonden ikke har noe annet valg.

De største sammenhengende myrområdene i Norge finnes langs kysten fra Nord-Vestlandet og nordover. I Møre og Romsdal er det i særdeleshet landbruket på Smøla som vil bli rammet av forbudet mot nydyrking av myrjord. På Smøla er det minimalt med mineraljord samtidig som myrjorda ligger rett på fjellet. Av totalt grønnsaksareal på friland i Møre og Romsdal ligger 95 prosent på Smøla, og det er særlig grønnsaksproduksjonen som har behov for å dyrke noen dekar myr hvert år.

Organisasjonssjef Arnar Lyche og rådgiver Rose Bergslid, Møre og Romsdal Bondelag

7.4. Uttale til oppstart av regulering ved Hustad kirke i Fræna

Vedlegg: Uttale sendt til Fræna kommune

Møre og Romsdal Bondelag har 10. mars på vegne av medlem sendt uttale til oppstart av reguleringsarbeid ved Hustad kirke.

Konklusjon: Begrunnelsen for å omdisponere jordbruksareal til annet formål enn jordbruk skal være meget tungtveiende og samtidig være basert på godt dokumenterte fakta. I dette tilfellet betyr det at behovet for å utvide gravplass til tilstøtende jordbruksareal må være godt utredet, samt at mulige alternativer må vurderes. Først da er det mulig å vekte samfunnsnyttene ved å omregulere, sett i forhold til samfunnskostnaden ved å avgi matproduserende arealer.

7.5. Beitedyra sin plass i forvaltningsplanen.

Nord-Trøndelag Bondelag, Sør-Trøndelag Bondelag og Møre og Romsdal Bondelag sendte 6. mars felles brev til Rovviltnemda i rovviltregion 6 om beitedyra sin plass i forvaltningsplanen:

Bondelagene i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag ser en skjevdeling i sekretariatets evaluering av forvaltningsplanen for store rovdyr region 6. Vi vil minne om Stortingets mål om økt og bærekraftig matproduksjon og Rovviltforliket av 2011 sin todelte målsetting som forvaltningsplanen og Rovviltnemda har som mål å videreføre. Det må i evalueringa også tas hensyn til at risiko for skade på beitedyr påvirker landbruksnæringas mulighet til å kunne nå målene om økt matproduksjon basert på beitene i utmarka.

Bondelagene i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag forventer og krever at det i sekretariatets evaluering av forvaltningsplanen store rovdyr region 6 også tas inn hensynet til beitedyra og naturmangfoldets sårbarhet hvis beitedyr må vike for rovdyr.

På møtet i Rovviltnemda region 6 19. januar i år ble det etterlyst og krevd at evalueringa også skulle inneholde det vi når har nevnt. Vi kan ikke se av protokollen fra det møtet at dette er tatt med.

Med vennlig hilsen

Møre og Romsdal Bondelag	Nord-Trøndelag Bondelag	Sør-Trøndelag Bondelag
Odd Bjarne Bjørdal	Borgny Grande	Frank Røym
Rovviltansvarlig i fylkesstyret	Rovviltansvarlig i fylkesstyret	Rovviltansvarlig i fylkesstyret

7.6. Heimevernets fremtid

Vedlegg: Distriktsrådets uttale av 22. mars

Fylkeslaget mottok 27. mars e-post fra Bondelagets representant i Distriktsrådet for HV 11, Per Devold, Rauma, om heimevernets framtid, og vedlagt distriktsrådets uttale om saka:

Bondelaget er representert i Landsråd og de fleste Distriktsråd. Rådene skal uttale seg i saker som har vesentlig betydning for Heimevernet. Som bønder har vi tradisjon for langsiktighet, ressursforvaltning og beredskap. I den pågående forsvarsdebatten er det grunn til bekymring, og for å berge Heimevernet trenger vi all den hjelp vi kan for å sikre fortsatt trygghet og beredskap i landet.

Det er ingen grunn til å tro at Landmaktsutredningen kommer som en redning for nedtrekk i Heimevernet. Heller tvert imot. Politikken som regjeringen legger til grunn er et mer sentralisert offensivt forsvar med langtrekkende våpensystemer. Det er utfordrende og lite forenelig med tanke på hvor små og sårbare vi har blitt. Norge skal ha et defensivt forsvar med tilstedeværelse over hele landet, og vi trenger et Heimevern minst på dagens nivå, samt at Sjøheimevernet må opprettholdes. Vi er alle blitt totalt avhengig av all infrastruktur, og hvem skal sikre oss når naturen eller anslag truer? Hvem skal gi den trygghet befolkningen trenger ?

Det viktigste nå er å øve påtrykk mot beslutningstakere, og være synlig i presse og eventuelt TV. Jeg håper bondelaget vil bidra.

7.7. Plastforsøpling

Møre og Romsdal Bondelag mottok i februar to e-poster om plastforsøpling.

Her er utdrag av henvendelsene:

21. februar:

Det gjeld tilsvininga med landbruksplast rundt på bygdene. Det heng flagg i buskar og telefonstolpar, og som heng til vinden slit det ut etter svært lang tid.

Men aller verst er det langs elvane. Og når ein ser kor mykje som heng langs elvebreidda så kan alle og einkvar tenkje seg alt som har reist på sjøen.

Eg er sjølv pensjonert bonde og sterkt forankra i samdrift, som har alt foret lagra i rundballar. Eg har teke ansvar og innprenta dei andre om orden i plastfillene. Me pressar all plasten og leverer til VØR. Men det er ikkje plasten som vert teken av ballane som er hovudproblemet. Det er fillene som heng frå ballane under transport med tilhengar eller spyd. Ein køyrer over dei, slik at dei slitnar av og gjev blaffen i å plukke dei opp.

Skjerpa merksemd har gjeve godt resultat hos oss, og fyrste året me var i drift og ikkje fokuserte nok, hamna det filler i tretoppene. Me såg at det såg fælt ut, og køyrde rundt med ein mann med rive i lastaren. Og fint vart det. Men dei fleste gjev blaffen.

Mitt poeng er: Kom fyrst på bana med ei stor kampanje retta mot eigne medlemmar og eiga næring før miljøorganisasjonane og myndigheitene kjem oss i forkjøpet. For det er nærast ufatteleg at dette ikkje har kome opp i media allereie.

Den dagen kan kome då me får eit forbod mot tradisjonell bruk av landbruksplast. Då forstår eg ikkje kva vi skal gjere i vår bedrift som har basert alt på rundballar.

I dag, den 21. februar tok eg ei lita runde langs Ørstaelva og Bondalselva med fotoapparat og legg ved nokre foto som viser problemet.

Begge elvane er profilerte lakseelvar, og ein treng ikkje vere stor spåmann om kva me har i vente.

Som skyttar fær eg litt rundt på dei ymse skytebaner i Møre og Romsdal + Sogn og Fjordane. Desse ligg ofte litt meir avsides til, og det er fælt å sjå der dei driv med tilleggsforing på beite.

Endå ein gong! Kom fyrst på bana, slik at me ikkje må skjemmast fordi dei andre ser kor lite mange av oss tenkjer på miljøet.

15. februar:

Angående ødelagte rundballer som ligger langs med veier.

Vil med dette oppfordre Møre og Romsdal Bondelag til å ta opp dette på årsmøte og be gårdbrukere om å fjerne plasten og nettet på ødelagte rundballer slik at de går fortere i oppløsning.

Mange plasser bør de vel også flyttes til et mindre sjenerende sted enn langs med veier.

Dette ble kommentert i styret:

I styret ble det vist til at det er ulik organisering av innsamling og innlevering av plast i kommunene.

Landbruket handterer mye plast, men ikke godt handtert mange steder på grunn av dårlig systemer for innsamling.

Landbruksplast som flyter rundt om opptar folk på bygdene.

Bønder må bli mer oppmerksomme på dette selv. Kan være en viktig oppgave for lokale Bondelag, næringa har stort forbedringspotensiale.

Vi som næring må passe på at systemene virker. Er systemene for innlevering gode nok?

Fylkeslaget kan undersøke hvordan det er organisert rundt om i fylket, og i andre fylkene.

Vurdere om vi skal sende ut informasjon på e-post og SMS til alle medlemmene

Diskusjons- og drøftingsaker i styret:

7.8. Oppsummering og oppfølging av møtet med lokallagene torsdag 6. april

To tillitsvalgte fra lokallaga på søre, ytre og indre Sunnmøre (i kommunene Ørsta, Volda, Sande, Vanylven og Ulstein/Hareid/Herøy, Stranda, Sykkylven, Norddal) invitert.

Tema: Samarbeid mellom fylkeslaget og lokallaga. Hvordan styrke det faglig-politiske arbeidet lokalt. Jordbruksmelding. Jordbruksoppgjøret. Valg 2017

Styret oppsummerte møtet med lokallagene, og tar med seg det som kom fram i sitt videre arbeid. Bør vurdere å kombinere todagens styremøter med gardsbesøk i stedet for å sitte på et hotell i to dager. Når styret er ute og reiser, viktig å treffe bøndene der de er.

7.9 Medlemsundersøkelsen 2017

Vedlegg: Resultatene fra Møre og Romsdal

Norges Bondelag gjennomførte medlemsundersøkelse i februar 2017.

Resultatene viser at 606 medlemmer i Møre og Romsdal Bondelag har svart.

På styremøtet ble det gitt kommentarer og synspunkter til resultatene i undersøkelsen.

7.10 Brannvarsling i landbruket

Odd Bjarne Bjørdal tok opp sak brannvarsling i landbruket

Mange tilsyn er inne bildet. Brannvarsling er et krav, men uklarhet om hvilke krav som gjelder. Mattilsynet har sine krav, mens forsikringselskapene kan ha fordyrende tilleggskrav. Det er viktig å klargjøre skillelinjene mellom disse.

Stilte spørsmål ved om bønder blir villedet til å installere for flere titusener, og installerer for mer enn hva som er kravet. Han viste til konkrete eksempler.

Bondelaget bør ta opp med Gjensidige om krav og rabatter.

7.11 Landbruk 21 – videre framdrift

Oddvar Mikkelsen tok opp sak om videre framdrift av Landbruk 21.

Styret drøftet og vedtok på møtet 15. februar at Møre og Romsdal Bondelag, sammen med Møre og Romsdal Bonde- og småbrukarlag, tar kontakt med Landbruk21 Trøndelag og framforhandler utkast til en avtale. Vi må få klarhet i hvem som er aktuelle partnere i Møre og Romsdal for å kunne gå videre i prosessen.

Det ble drøftet at vi bør invitere repr fra Trøndelag hit for å drøfte framdrift og få til et oppstartsmøte der de har med seg forslag til avtale. Møtet bør holdes i september.

7.12 Utmarksforvaltningssaker

Fylkesleder Oddvar Mikkelsen og førstekonsulent Atle Frantzen innledet til drøfting i styret hvordan fylkeslaget bør arbeide med slike saker.

Et utkast til brev til Norges Bondelag om arbeidet med samerettsutvalget ble lagt fram i styret til drøfting.

Følgende brev ble sendt Norges Bondelag 19. april:

Vi viser til tidligere samtaler som fylkesleder Oddvar Mikkelsen har hatt med Ole Jacob Helmen, Erlend Stabell Daling og Arild Bustnes.

Nedenstående er drøftet i styremøte i Møre og Romsdal Bondelag 6. april.

Det framstår for oss som om Norges Bondelag har tatt noe lett på oppgaven med å representere grunneiernes interesser i arbeidet med samerettsutvalgets rapport. For Møre og Romsdals del gjelder dette områdene i Trollheimen i kommunene Rindal og Surnadal og i noen grad Sunndal. Det er disse områdene vi er opptatt av men det kan være grunn til å anta at det kan være samme grunnlag for misnøye i andre deler av landet.

I Norges Bondelags høringsdokument til samerettssutvalget datert 16/3-2009 er det fokusert nesten utelukkende på utfordringer knyttet til Nord Norge og Nord Trøndelag, og det er selvsagt naturlig at dette får mest plass, men det er også områder hvor reindriften har kortere histo-

rie i alle fall i nyere tid, og der utfordringene er andre enn lenger nord der reindriften er mer stabilt etablert og der konfliktnivået i dag er høyere. Jeg mener disse utfordringene knyttet til økt utbredelse av reindriften burde vært mer omtalt fra Bondelagets side, og at samiske interessers rettigheter i slike områder, spesielt i Trollheimen, burde vært forsøkt definert og begrenset med varig virkning. Det kan vi ikke se er gjort godt nok.

Det viser seg at Bondelagets representant i utvalget har misforstått Trollheimens posisjon i utvalgets rapport. I motsetning til Bondelagets representant sier både utvalgslederen, og nå i etterkant Ole Jacob Helmen at de leser rapporten slik som lokale grunneierrepresentanter: Trollheimen må tolkes å bli omfattet av blant annet kartleggingskommisjonen og utmarksdomstolen.

Det kan ikke være tvil om at dette må være noe på kanten all den tid kongelige resolusjoner fra omkring 1900 (senere lokalt opphevet i noen kommuner) og bl.a høyesterettsdom i 1981 konkluderer med at tamreindrift i disse områdene har vært ulovlig og at nåværende reindrift eksisterer på grunnlag av ekspropriert beiterett og frivillige avtaler fra årene omkring 1980 og utover. Å innlemme dette området i det som kalles tradisjonelt samisk er tvilsomt.

Grunneiere i området ønsker et møte med Norges Bondelag om så vel Bondelagets arbeid på området til nå og videre håndtering av saken. De er villige til å reise til Oslo, men et møte i Molde er kanskje best. I et slikt møte ønsker de at Helmen er tilstede sammen med en representant for styret, fortrinnsvis Einar Frogner. Personlig vil jeg også gjerne at næringspolitisk avdeling er representert. Møre og Romsdal Bondelag vil stille med undertegnede og Atle Frantzen og vi ønsker at møtet består av to deler: Første del (ca to timer) av møtet blir med de grunneierne som har tatt opp problemstillingen mens til del to (ca 1 time) blir de berørte bondelagene i Møre og Romsdals del av Trollheimen invitert. Vi kan tenke oss å foreslå å ha møtet en dag i perioden 23.5.- 2.6., avhengig av hva som passer. 29. eller 30.5. er bra datoer.

Ellers vil vi påpeke viktigheten av at Norges Bondelag tydeligere går i forsvar for grunneiernes posisjon når det gjelder forvaltning av utmarksområder. Nå er ny forvaltningsplan for Dovrefjell ute på høring uten at noen av de fire fylkesbondelagene i området er bedt om å gi høringsinnspill. Det burde vært opplagt at Bondelaget som den største organisasjonen for grunneiere i verneområder burde vært på postlista når slike prosesser går. I samme området har grunneierne nå mistet representasjon i rådgivende utvalg, og protester mot dette er ikke tatt til følge. I Reinheimen fungerer ikke rådgivende utvalg etter hensikten og det er kun enveis kommunikasjon til utvalget.

I Trollheimen har grunneierne nå fått styrerepresentasjon som en prøveordning, men det medførte også at friluftsansjoner, reindriftsutøver og representant fra NSG har fått plass, så styret er på 16 representanter og blir uhåndterlig stort. Dette føyer seg inn i rekken av eksempler på at slike lokale styrever og Miljødirektoratet og Klima- og Miljødepartementet i svært liten grad virker opptatt av å involvere grunneiere i forvaltningen av verneområder av ulike slag. Det er nødvendig for å ivareta grunneiernes interesser at Bondelaget i allianse med andre organisasjoner engasjerer seg sterkere i å påpeke viktigheten av å både involvere grunneierne og å vektlegge grunneiernes og andre rettighetshaveres interesser i forvaltningsprosesser i utmark, ikke bare innen rovviltforvaltning.

Vi har registrert Bondelagets engasjement i det siste knyttet til mangel på lovverk som regulerer landbrukets interesser i Nord Norge tilsvarende Fjelloven i Sør Norge. Dette er svært gledelig og vi håper tilsvarende engasjement kan mønstres i arbeidet med å unngå at deler av Møre og Romsdal kan bli definert som tradisjonelt samisk område, og også i arbeidet med tolkning og innføring av de forslagene som ligger i samerettsutvalgets innstilling.

Oddvar Mikkelsen,

Leder Møre og Romsdal Bondelag

SAK 14/2017: Gjennomgang av retningslinjer og arbeidsmåte i fylkeslaget**Vedtak:**

Fylkesstyret tar gjennomgangen av retningslinjer for drift av fylkeskontor til vitende.

Styret vil opprettholde tidligere praksis med delegering av ansvar og oppgaver på hele styret (Jfr. Arbeidsdelinga i SAK 15/2017). Forutsetningen er rask rapportering på e-post med noen stikkord om spesielle saker som er behandlet eller reist i møtene tilbake til leder og fylkeskontor.

Alle styremedlemmene bør på forespørsel delta på møter i lokallaga. Styret vil prøve i større grad å samarbeide med lokallag om aktiviteter i fylket.

Første vara til styret blir innkalt. Talspersoner samt medlemmene i Valgnemnda blir invitert til ordinært Ledermøte og Årsmøtet og ellers når det er aktuelt.

Ved representasjon til annet enn lokallaga og de tildelte oppgaver, skal deltakelse være etter avtale med leder/org sjef. Videre kan hele styret uttale seg til media om de saker som er drøftet og det er enighet om. Styret er arbeidsorgan for Norges Bondelag og skal fremme våre felles synspunkt. Fordelingsspørsmål og strategi som ikke er drøftet ligger det til leder å kommentere.

Saksutredning:

Det foreligger retningslinjer for drift av fylkeskontor i Norges Bondelag.

På det første styremøtet etter fylkesårsmøtet skal retningslinjene for drift av fylkeskontoret bli gått gjennom av fylkesstyret.

Kontoret er tilsatt av Norges Bondelag og stilt til rådighet også for fylkeslaget.

Retningslinjer for drift av fylkeskontor i Norges Bondelag:

Retningslinjene omfatter:

1. Kontor og administrasjon
2. Instruks for fylkeslagenes organisasjonssjefer
3. Forhold til fylkesstyret og lokallag
4. Fylkeskontorets arbeidsoppgaver

Det vises til Norges Bondelags lover.

1. Kontor og administrasjon

Fylkeskontoret er Norges Bondelags sekretariat i fylket, og er en egen avdeling i Bondelagets Servicekontor A/S.

Kontoret ledes av en organisasjonssjef. Organisasjonssjefen rapporterer til generalsekretæren.

Organisasjonssjefen skal planlegge og lede arbeidet på kontoret.

Organisasjonssjefen skal koordinere arbeidet mellom Norges Bondelag og fylkeslaget.

2. Instruks for organisasjonssjefen

Organisasjonssjefen er administrativ leder av Norges Bondelags sekretariat i fylket.

Han/hun har innstillingsrett og –plikt i alle saker som krever beslutning av fylkesstyret, med unntak av navneforslag i oppnevningssaker. Organisasjonssjefen skal gjennomføre fylkesstyrets vedtak. Dersom det er uenighet mellom fylkesstyret og Norges Bondelag, er det fylkesstyret som har ansvar for oppfølgingen av eget vedtak.

Organisasjonssjefen skal videre sørge for at fylkesstyret til enhver tid i nødvendig grad er informert om virksomheten ved fylkeskontoret og i Norges Bondelag.

Organisasjonssjefen skal stille sin arbeidskraft til disposisjon for Norges Bondelag, men kan påta seg verv og arbeidsoppdrag slik det går fram av fellesbestemmelsene og etter generalsekretærens samtykke.

Organisasjonssjef og fylkesleder skal én gang i året vurdere samarbeidet. Vurderingen skal følges opp med en medarbeidersamtale mellom generalsekretæren og organisasjonssjefen.

Organisasjonssjefen skal sørge for at fylkeskontoret benytter felles administrative systemer og rutiner som gjelder. Dette innebærer blant annet forsvarlig lagring av fylkeslagets relevante dokumenter i Bondelagets felles arkivsystem P360.

Organisasjonssjefen har personalansvaret for de ansatte ved kontoret, og skal gjennomføre medarbeidersamtaler i henhold til fellesbestemmelsene. Han/hun er også HMS-ansvarlig og skal arbeide for et godt og inkluderende arbeidsmiljø ved kontoret.

3. Forhold til fylkestyret og lokallag

Fylkeskontoret skal legge forholdene til rette for fylkestyrets og lokallagenes arbeid.

Retningslinjene for drift av fylkeskontoret skal gjennomgås av styret på 1. styremøte etter årsmøtet i fylkeslaget. Aktuelle tema er:

- Arbeidsdeling og samarbeid mellom fylkeskontor og fylkestyret
- Rolledeling mellom fylkesleder og organisasjonssjef
- Oppfølging av de saker som Norges Bondelag sender fylkeslagene og lokallagene, samt de arbeidsoppgaver Norges Bondelag har satt opp på arbeidsplanen
- Fylkeskontorets arbeid og rolle overfor lokallagene

I tilfelle det oppstår konflikt mellom fylkestyre og fylkeskontor, skal saken bringes inn til henholdsvis Norges Bondelags styreleder og generalsekretær.

4. Fylkeskontorets arbeidsoppgaver

Fylkeskontoret skal arbeide i tråd med Norges Bondelags lover, næringspolitisk program, årets prioriterte saker og fylkeslagets arbeidsplan.

a. Ivareta Norges Bondelags interesser i fylket

Fylkeskontoret skal ivareta Norges Bondelags interesser i fylket og arbeide for at Norges Bondelags politikk og syn blir gjort kjent og får gjennomslag. For å oppnå dette skal det bl.a.søkes kontakt med

- statlige, fylkeskommunale og lokale myndigheter og politikere
- offentlige utvalg og råd,
- samvirkeorganisasjonene
- andre organisasjoner i landbruket og i næringslivet for øvrig

Kontoret skal bidra til gode høringsprosesser og formidle fylkesbondelagets standpunkt til sentralledet i slike saker. Kontoret skal så langt det er mulig holde seg orientert om det som skjer innen næringa i fylket og gi melding om saker sentralledet bør være orientert om.

b. Kontakt med lokallag

Fylkeskontoret skal

- bistå arbeidet og stimulere til best mulig aktivitet i lokallagene, herunder også faglig aktivitet.
- Planlegge og legge til rette for å besøke lokallagene, deltakelse på møter med informasjon, foredrag, bistand ved utforming av arbeidsplaner etc.

c. Skolering og opplæring

Fylkeskontoret skal i samarbeid med Norges Bondelag:

- gjennomføre tillitsvalgtopplæring for nyvalgte ledere og styremedlemmer i lokallagene
- legge til rette for opplæringstilbud for leder og styremedlemmer på fylkesnivå
- fremme landbrukspolitisk studiearbeid, faglig skolering og etterutdanning gjennom kurs og andre studietiltak og følge opp tilbud fra Norges Bondelag og andre aktuelle samarbeidspartner

- holde god kontakt med videregående skoler med programfag naturbruk og andre relevante utdanningsinstitusjoner, for å bidra til å sikre rekruttering til skolene og til bondeyrket.

d. Media og kommunikasjon

Fylkeslag/-kontoret skal arbeide for å styrke landbrukets omdømme.

Aktuelle virkemidler:

- Benytte fylkeslagets egne hjemmesider på nettet til aktiv profilering av organisasjonen, tillitsvalgte og medlemmer
- Bidra til at fylkeslaget er aktiv i sosiale medier. Arbeide aktivt overfor regional- og lokalmedia for å sette saker på dagsorden til beste for landbruket og Bondelaget
- Kontakt med landbrukets egne fagblad
- Gjennom egne opplegg eller i samarbeid med andre organisasjoner og interessegrupper arbeide for positiv holding til norsk mat og levende bygdesamfunn hos politikere og andre beslutningstakere i samfunnet.

e. Kontingent og medlemsregister

Kontoret skal arbeide for

- Økt tilslutning til Norges Bondelag, i samarbeid med lokallagene og sentralledet
- Lage spesifikke opplegg for medlemsverving og gjennomføre vervetiltak. At medlemsregisteret er å jour til enhver tid i samarbeid med hovedkontoret

f. Sekretariatsarbeid og saksbehandling

Kontoret skal være sekretariat for styret i fylkeslaget.

- Kontoret er ansvarlig for saksforberedelser og framlegging av saker for styret, føre protokoll og oppfølging av de saker som er behandlet.
- Fylkeskontoret utfører sekretariatsarbeid for de utvalg som er oppnevnt av fylkesstyret eller Norges Bondelag.
- Fylkeskontoret er sekretariat for samarbeidsrådet i fylka etter nærmere avtale om regioninndeling
- Fylkeskontoret skal utarbeide fylkeslagets årsmelding og sørge for at den blir lagt fram for styret og årsmøtet til godkjenning.
- Fylkeskontoret skal i samarbeid med styret utarbeide forslag til arbeidsplan for året, og sørge for at denne legges fram for årsmøtet til godkjenning
- Det skal utarbeides forslag til budsjett, og det skal foretas økonomirapportering i løpet av året. Hvis økonomien i et fylkeslag utvikler seg betydelig i negativ retning fra vedtatte budsjetter, skal dette meldes inn til generalsekretær.

I fylkesstyret og i fylkenes utvalgsarbeid har ansatte talerett, men ikke stemmerett. For øvrig følger ansattes retter og plikter av Bondelagets lover.

Fylkeskontoret skal forberede og legge opp årsmøter, styremøter, møter og kurs som går i fylkeslagets regi eller som Norges Bondelag innkaller til.

Fylkeskontoret legger forholdene til rette for et godt samarbeid med Norges Bygdeungdomslag og Norges Bygdekvinnelags fylkeslag og eventuelle regionavdelinger i Studieforbudet næring og samfunn og Nei til EU. Prioritering av arbeidsoppgaver og hvilke funksjoner som skal utføres avgjøres i nærmere fastlagt avtale.

Oslo 15. mars 2015

Per Gunnar Skorge

SAK 15/2017: Arbeidsdeling i fylkesstyret
--

Vedtak: Utvalg, talspersoner og sentrale tillitsvalgte i M&R Bondelag 2017/2018 som lista nedenfor.

Utval/arbeidsorgan:	Representant 2016/2017	Representant 2017/2018
Arbeidsutvalet/Mediautvalet:	Leiar, nestleiar, org sjef	Leiar, nestleiar, org sjef
Styremedlem Norges Bondelag	Oddveig Gikling-Bjørnå	Oddveig Gikling-Bjørnå
Ordførar årsmøtet Norges Bondelag	Arne Magnus Aasen	Arne Magnus Aasen
Representantskap Norges Bondelag	Leiar vara nestleiar	Leiar vara nestleiar
Landbruksselskapet M&R:	Leiar vara nestleiar	Leiar vara nestleiar
Regionalt partnerskap landbruk M&R	Leiar, org sjef	Leiar, org sjef
Kulturlandskapsgruppa Landbruksavdelinga:	Petter Melchior	Petter Melchior
Småsamfunnsgruppe FMLA:	Petter Melchior	Petter Melchior
Grøntektoren – talsperson:	Audun Skjervøy, vara Ole Sigbjørn Iversen	Audun Skjervøy, vara Ole Sigbjørn Iversen
Bygdekvinnelaget:	Marte Halvorsen	Marte Halvorsen
Bygdeungdomslaget:	Gunnhild Overvoll	Gunnhild Overvoll
Den Norske Matfestivalen, Ålesund:	Anne K. Jensen (styremedl)	Petter Melchior
Samarbeidsutval Gjensidige:	Leiar, org sjef	Leiar, org sjef
Styret Innovasjon Norge:	Anne Katrine Jensen (Styret opphørte i 2016)	Nedlagt
Rovdyrtalsperson:	Odd Bjarne Bjørdal	Odd Bjarne Bjørdal
Distriktsrådet HV 11:	Per Devold, Rauma vara: Oddvar Mikkelsen	Per Devold, Rauma vara: Oddvar Mikkelsen
4 H – årsmøtet:	Vegard Smenes	Vegard Smenes
Inn på Tunet:	Gunnhild Overvoll	Gunnhild Overvoll
Samarbeidsråd landbruk Midt-Norge:	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen
Skuleutvalet Gjermundnes landbruksskule:	Anne Katrine Jensen, vara: org.-sjef	Anne Katrine Jensen, vara: org.-sjef
Rådgivende utvalg for verneområdestyret i Trollheimen:	Oddvar Mikkelsen (repr. for Bondelagene i M&R og Sør-Tr.lag) Vara: Hugo Pedersen	Oddvar Mikkelsen (repr. for Bondelagene i M&R og Sør-Tr.lag) Vara: Hugo Pedersen
Faglig rådgivende utvalg for Reinheimen:	Fridjon Døving. Vara: Geir Arne Myren.	Fridjon Døving. Vara: Geir Arne Myren.
Faglig rådgivende utvalg for Geiranger-Herdalen	Inger Johanne Tafjord	Karl Inge Lilleås Vara: Petter Melchior
Prosjekt Grønn Forsking Midt-Norge	Oddvar Mikkelsen, vara: Marte Halvorsen	Oddvar Mikkelsen, vara: Marte Halvorsen
Prosjekt "Bedre og økt beitebruk M&R"	Arnar Lyche	Arnar Lyche
Prosjekt "Auka sau- og storfekjøttproduksjon"	Inge Martin Karlsvik/ Odd Bjarne Bjørdal (frå 1. feb -17)	Odd Bjarne Bjørdal
Jordvern Møre og Romsdal - styret	Anne Katrine Jensen. Atle Frantzen	Anne Katrine Jensen. Atle Frantzen
Landbruksmelding 2017 Møre og Romsdal - styringsgruppe	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen
Valgnemnda i Norges Bondelag 2017 og 2018	Gunnhild Overvoll. Vara: Oddvar Mikkelsen	Gunnhild Overvoll. Vara: Oddvar Mikkelsen
Landbruk 21 i Trøndelag – styringsgruppe	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen
Aksjonskomiteen Norges Bondelag 2016/2017	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen
Grovfôrgruppa Grønn Forskning	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen

SAK 16/2017: Næringskonferansen og årsmøtet 3.-4.mars – oppsummering

Vedlegg: Protokoll med bilder fra årsmøtet

Vedtakk: Styret merker seg og tar med seg de synspunktene som kom fram i styret og i fylkesårsmøtet som grunnlag for arbeidet med neste års konferanse og årsmøte. Styret er tilfreds med gjennomføringa av konferansen og årsmøtet.

Saksutredning:

Omtale og bilder fra næringskonferansen og årsmøtet er lagt ut på heimesida.

Det møtte det i alt **48 personer med stemmerett**, av disse 38 utsendinger fra 28 lokallag, ordfører i årsmøtet, to styremedlemmer i Norges Bondelag, 5 i fylkesstyret og 2 fra M&R Bygdekvinnelag.

Totalt med inviterte gjester, ansatte og påmeldte uten stemmerett deltok det **63 personer** på årsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag. Fra Norges Bondelag møtte leder Lars Petter Bartnes.

I forkant av fylkesårsmøtet ble det holdt næringskonferanse om ”Landbruk skaper mangfold” med 180 deltakere. Felleskostnader til konferansen dekkes av Landbruksselskapet i M&R

Hjemmeside og pressemelding 03.03.2017: Bondevettprisen for prosjekt Norges matfat

Lene og Øyvind Havåg fra Herøy i Møre og Romsdal skal spise utelukkende norsk mat i ett år. For dette ble de tildelt Bondelagets bondevettpris på næringskonferansen i Molde 3. mars. Leder i Norges Bondelag, Lars Petter Bartnes, sto for utdelinga.

Hjemmeside 04.03.2017: Vil ha fokus på nytteeffektivt jordbruk

- Å si at svaret på jordbrukets utfordringar er at politikken skal ha hovudfokus på kostnadseffektivt jordbruk blir eit god dag mann økseskaft-svar. Vi må i staden fokusere på det jordbruket som gir størst nytteeffekt for samfunnet, og innføre begrepet nytteeffektivt jordbruk, meiner fylkesleiar Oddvar Mikkelsen. Det sa fylkesleiar i si tale på fylkesårsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag på Hotell Alexandra i Molde laurdag 4. mars

Hjemmeside og pressemelding 04.03.2017: Gjenvalg i styret i M&R Bondelag

Hele fylkesstyret ble gjenvalgt på årsmøtet 4. mars 2017. Fylkesårsmøtet sier i en uttale at landbrukspolitikk handler om mye mer enn kilo kjøtt og liter melk. 180 personer deltok på konferansen landbruk skaper mangfold i forkant av årsmøtet.

Hjemmeside og pressemelding 09.03.2017: Averøy Bondelag kåret til Aktivt Lokallag

Averøy Bondelag ble på fylkesårsmøtet i Molde 3. mars kåret til Aktivt Lokallag 2016 i Møre og Romsdal Bondelag.

Organisasjonssjef Arnar Lyche sendte 6. mars denne e-posten som oppsummering til aktørene og innleiderne på næringskonferansen:

DÆVEN TA – FOR EN DAG! Slik uttrykte Oddvar Mikkelsen det vi alle følte da han oppsummerte fredagens landbrukskonferanse. «Landbruk skaper mangfold» ble akkurat slik vi håpet – en spennende miks av markerte personligheter, sterk kultur, knallgode eksempler, kloke analyser og debatt. Det hele «innrammet» av en sjelden dyktig møteledelse. **STOR, STOR TAKK TIL DERE ALLE SOM BIDROG!**

Spesielt hyggelig at alle partier stiller med sine beste folk. Slik viser dere folkevalgte oppriktig interesse for det vi holder på med og god vilje til dialog.

Oppfølging av saker tatt opp i generaldebatten på fylkesårsmøtet:

Alle styremedlemmer ser på sine notater fra generaldebatten og tar opp i styret saker dere mener bør følges opp.

Vedlagt: Forslag/kommentar fra Ørskog Bondelag om språkform i Bondelaget.

Dette kom fram i styret si oppsummering:

Gode møteledere og god næringskonferanse

Årsmøtet – bør få en bedre samordning mellom framleggelse av arbeidsplan i årsmøtet og styrets drøfting i forkant. Bør ha mer lesbar presentasjon av regnskap og budsjett i årsmøtet.

Sekretærfunksjonen for protokoll og registrering av framlagte og framførte saker og forslag for oppfølging i fylkestyret må bedre avklares på forhånd.

Styret bør før neste årsmøte drøfte hvordan vi kan få bedre struktur på gjennomføring av fylkesårsmøtet.

Oddvar har tatt opp saken fra Ørskog Bondelag om språkform med Norges Bondelag.

Atle følger opp kurs Admin – bør forbedres eller få en enklere instruks.

Kommentar til protokoll fra årsmøtet:

Årsmøtet ga merknad til at ved godkjenning av regnskap, arbeidsplan og budsjett, bør det være en mer tydelig og oversiktlig presentasjon av disse sakene i årsmøtet.

SAK 17/2017: Arbeidsplan og Møteplan for fylkeslaget

Forslag til vedtak: Styret slutter seg til opplegg, datoer og aktiviteter som ble drøftet og fastsatt.

Saksutredning:

Arbeids- og tiltaksplan 2017/2018 vedtatt på fylkesårsmøtet.

Mange av aktivitetene er allerede datofestet – se oppsett side 6.

På fylkesårsmøtet 4. mars presenterte organisasjonssjef Arnar Lyche deler av aktivitetene på arbeidsplan.

Styret kan komme med innspill og ha en foreløpig gjennomgang og drøfting av aktuelle aktiviteter 2017/2018:

- Oppfølging i Møre og Romsdal etter representantskapsmøtet i Norges Bondelag 29. og 30. mars om utsettelse av jordbruksmeldinga og jordbruksforhandlingene 2017.
- Stortingsvalget 11. september 2017:
  - Vurdere om vi skal invitere oss til fylkesårsmøtene i politiske partier.
  - Gardsbesøk for enkeltpolitikere, spre dette litt utover i alle regioner i fylket
  - Møter med fylkestyrene i de politiske partiene.
  - Prøve å påvirke at landbruk blir et tema i debatter i media under valgkampen
  - Vurdere om vi skal sende brev til alle partier med informasjon om landbruket i fylket og med oppfordring om å fokusere på landbruket i valgkampen.
  - Er avtalt med KrFU's fylkesleder om gardsbesøk. Også invitere de andre ungdomspartiene til gardsbesøk?
- Matfestivalen 24.-26. august
- Dyregod-dagane 1.-3. september
- Prosjekter - beite
- Ledermøtet / levende landbruk 6.-7. november i Molde
- Samling for unge bønder oktober

Datofesting av flere av aktivitetene må planlegges og gjøres av fylkeskontoret senere.

Blant annet eierskiftekurs (aktuelt i Surnadal i oktober) og kurs for regnskapsførere - november

Styremøte og møte med årsmøteutsendingene er fastsatt til **torsdag 1. juni** (Årsmøtet i Norges Bondelag er 14.-15. juni i Sarpsborg)

Det er vanlig praksis å holde styremøte i august/september, månedsskiftet september/oktober før årsmøterunden, og to-dagers styremøte i desember, gjerne med utferd. Årsmøtene i lokale Bondelag skal holdes i perioden 1.-31. oktober.

Fastsetting av datoer for styremøtene:

- **Styremøte tirsdag 5. september:**
- **Styremøte oktober: 2.-3. eller 3.-4. oktober. Besøk av Akershus Bondelag.**
Arnar Lyche tar kontakt med org-sjefen i Akershus for å avtale datoer.
De tre fylkesbondelagene på Vestlandet har god kontakt med hvert sitt Østlandslag. Møre og Romsdal og Akershus planlegger felles styremøte her i fylket første uka i oktober.
Felles styremøte på dag en, besøk på dag to
- **Styremøte tirsdag og onsdag 12.-13. desember**

SAK 18/2017: Aksjonsplaner

Vedtak:

Styret slutter seg til sentrale planer og gjennomføring av aksjoner hvis det blir brudd i jordbruksforhandlingene, med åpning for lokale endringer og justeringer med bakgrunn i det som kom fram i styrets drøfting.

Saksutredning:

Fylkesleder Oddvar Mikkelsen er medlem i aksjonsutvalget i Norges Bondelag. På styremøtet orienterte han om de fortrolige planer og om arbeidet i aksjonsutvalget.

Aksjonsutvalget består ellers av leder Einar Frogner, styremedlem i Norges Bondelag, Trond Ellingsbø fylkesleder i Oppland, Astrid Solberg, organisasjonssjef, Tora Voll Dombu, leder i NBU, Lise Boeck Jakobsen, kommunikasjonssjef og Unni Hellebø Andreassen, organisasjonssjef i Troms. Utvalgets oppgave er å vurdere og å foreslå aksjoner hvis det blir brudd i jordbruksoppjøret i valgåret 2017.

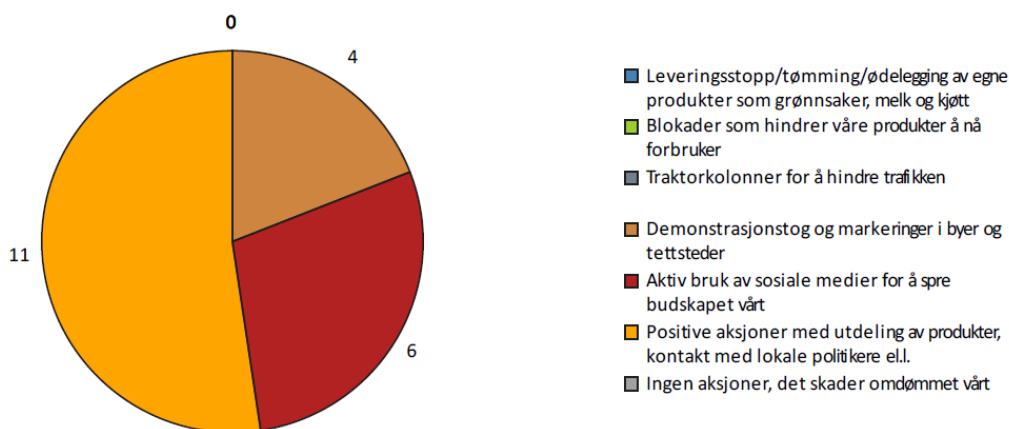
Målet er alltid å forhandle seg fram til en avtale, men er det ikke mulig, skal Bondelaget gjennomføre aksjoner. I henhold til Norges Bondelags lover skal alle lokallag ha aksjonsberedskap.

Timeplan for jordbruksforhandlingene 2017 er:

- **Onsdag 26. april:** Jordbruket presenterer sitt krav
- **5. mai:** Staten presenterer sitt tilbud
- **Innen 15. mai:** Jordbruksforhandlingene skal være avsluttet

I studieheftet foran jordbruksforhandlingene 2017, ble følgende svar gitt av lokallagene i Møre og Romsdal:

33. Hvilke aksjonsformer bør Norges Bondelag bruke ved et eventuelt brudd i jordbruksforhandlingene? Velg ett alternativ

Navn	Antall
Leveringsstopp/tømming/ødelegging av egne produkter som grønnsaker, melk og kjøtt	0
Blokader som hindrer våre produkter å nå forbruker	0
Traktorkolonner for å hindre trafikken	0
Demonstrasjonstog og markeringer i byer og tettsteder	4
Aktiv bruk av sosiale medier for å spre budskapet vårt	6
Positive aksjoner med utdeling av produkter, kontakt med lokale politikere el.l.	11
Ingen aksjoner, det skader omdømmet vårt	0
N	21

SAK 19/2017: Fylkeslagets økonomi – rapport pr 5. april 2017

Vedlegg: Regnskap mot budsjett og kommentarer delt ut på møtet

Vedtak:

Framlagt økonomirapport tas til orientering.

Saksutredning:

Det var orientering i styremøtet om regnskapsrapport

SAK 20/2017: Landbruksmelding for Møre og Romsdal 2017

Vedlegg: Utkast til landbruksmelding datert 8. mars 2017

Vedtak: Utkast til uttale med de endringer som ble gjort i styret blir sendt innen fristen.

Saksutredning:

Utkast til uttale fra Møre og Romsdal Bondelag var ettersendt på e-post og utdelt på møtet.

I høringsbrevet og i omtale på Fylkesmannens hjemmeside skriver landbruksdirektøren:

Alle som har synspunkt om landbruket i fylket er inviterte til å seie si mening.

Landbruksmeldinga for Møre og Romsdal vart handsama i fylkestinget i desember 2012.

Meldinga har eit fireårig perspektiv, og skal no reviderast. Dette dokumentet er ei oppdatering og vidareføring av meldinga frå 2012, slik fylkestinget bad om.

Landbruksmeldinga skal vere eit kunnskapsgrunnlag, for å setje landbruket på den politiske dagsordenen, og vise konsekvensar av ulike vegval. Den skal vere retningsgjevande for utviklinga av landbruket på regionalt nivå, og bidra til å styrke landbruket og landbruksbasert næringsutvikling i fylket.

Den overordna målsetjinga frå 2012 blir ført vidare ;

- Møre og Romsdal skal ha eit berekraftig og synleg landbruk over heile fylket.
- Auka verdiskaping skal baserast på berekraftig bruk av lokale ressursar

Meldinga har status som fagmelding. Arbeidet har vore prega av brei involvering og grundige prosessar. Arbeidet med landbruksmeldinga er leia av ei styringsgruppe med medlemmer frå fylkeskommunen, fylkesmannen og næringsorganisasjonane Bondelaget, Bonde- og småbrukarlaget og Allskog.

Fylkesmannen har hatt ansvaret for å organisere arbeidet, og å skrive utkastet til melding. Meldinga skal handsamast av fylkestinget i juni 2017.

Høyringsfristen er sett til 18. april 2017.

Følgende uttale ble 18. april sendt til Fylkesmannen i Møre og Romsdal:**Uttale til landbruksmeldinga for Møre og Romsdal 2017**

Den overordna målsettinga for landbruket i Møre og Romsdal er at vi skal ha et bærekraftig og synlig landbruk over hele fylket. Økt verdiskaping skal basere seg på bærekraftig bruk av lokale ressurer.

Vi synes «et synlig landbruk over hele fylket» er litt upresist og foreslår å endre til «et aktivt landbruk over hele fylket». Ellers er målet lett å stille seg bak, men samtidig ser vi tydelige tegn på at utviklinga i landbruket på mange områder tar oss i feil retning. Dette beskrives i meldinga under kapittel 4 «Status og utviklingstrekk».

De største utfordringa for landbruket i Møre og Romsdal slik vi vurderer det er knyttet til utviklinga i melkeproduksjonen. Ei utvikling som vil ha svært stor innvirkning på fylkets evne til å øke verdiskapinga fra jordbruket basert på bærekraftig bruk av lokale ressurer.

- Mel- og kjøttproduksjon på melkekyr bruker om lag 75 % av engarealet
- 70 % av melkebøndene driver fortsatt i båsfjøs
- Snittalderen på bønder i fylket er om lag 54 år, og 35 % har passert 60 år.

Krav til effektiv drift fører til at produksjonen sentraliseres i de beste jordbruksområdene. Dette får dramatiske konsekvenser for bruken av lokale ressurser og sirkulering av næringsstoffer. Vi kan se på Fræna og Surnadal som eksempler. I perioden 1999 – 2016 har disse to kommunene økt melkeproduksjonen med til sammen 5 millioner liter melk. Grovfôrarealet har i samme periode gått litt ned. Snittytelsen per ku har gått opp fra om lag 5 300 liter/år til 7 200 liter/år. Økning i ytelse skyldes i stor grad økt bruk av kraftfôr. Ser vi på kommuner som har hatt en stor nedgang i melkeproduksjonen ser vi hvor viktig god spredning av melkeprodusenter er for bruken av jordbruksarealene.

Kommune	Endring i levert liter melk 1999- 2016	Nedgang i jordbruksareal i drift, dekar 1999- 2016
Ørsta	-1 800 000	41 578 - 33 523 = 8 055 = 19,4 % nedgang
Volda	-1 600 000	21 820 - 15 141 = 6 700 = 31 % nedgang
Averøy	-1 700 000	21 369 - 17 749 = 3 600 = 17 % nedgang
Sykkylven	-1 500 000	15 119 - 10 994 = 4 125 = 27 % nedgang

Når størrelsen på gårdsbrukene øker, øker transportavstandene dramatisk. Store transportavstander er den klart største flaskehalsen med tanke på å videreføre utviklingen mot færre og større bruk. Konsekvensene er blant annet mindre egenprodusert fôr, dårligere agronomi, mer «dumping» av næringsstoffer og økt bruk av fossil energi. Med andre ord – økt miljø- og klimabelastning og mindre bærekraftig produksjon.

For å drive jordbruksarealene godt trenger man tilstrekkelig antall bønder til å gjøre jobben, og spørsmålet er: **Hvor mange bønder er tilstrekkelig?** I følge AgriAnalyse greide gjenværende gårdbrukere å drifte videre arealer som ble frigjort av bønder som sluttet fram til ca 2000. Det var dermed lav arealnedgang fordi andre bønder stod klar til å overta arealene, men dette har endret seg. I tidsrommet 2003 – 2007 var det ca 5 dekar som gikk ut av drift for hver bonde som sluttet, mens i tidsrommet 2008 til 2013 var dette økt til ca 18 dekar. Når vi i tillegg vet at en tredjedel av dagens bønder har passert 60 år, må økt rekruttering bli et hovedsatsingsområde i meldingen. Skal vi nå mål om bærekraftig og synlig landbruk over hele fylket - trenger vi flere bønder!

Selv om mange av årsakene til utviklinga ligger utenfor det regionale handlingsrommet er det viktig å sette fullt fokus på dette i tiden som kommer både internt i fylket, mot fylkespolitikere, mot sentrale politikere, mot innovasjon Norge m.fl.

Skal målet om et aktivt og bærekraftig landbruk over hele fylket nås kan ikke denne utviklinga fortsette.

Noen konkrete innspill til landbruksmeldinga

Side 7: Det pekes på at betydelige areal ligger ubrukt, selv om det er etterspørsel etter ressurser. Det bør komme tydelig fram hvor store ressurser dette er (antall dekar) selv om det nevnes seinere i dokumentet. Og gå gjerne lenger tilbake enn 2007. Den store strukturendringa starta omtrent i 2000, så man bør se på perioden 2000 – 2016

Mange av tiltakene som er foreslått i meldinga har liten innvirkning på hovedmålet om aktivt og bærekraftig landbruk over hele fylket. Tiltak som peker direkte mot hovedmålet må få høyest prioritet.

Side 13, areal og ressursforvaltning: Det store spørsmålet er - hvordan berger vi melkeproduksjonen? Hvordan får vi til ny-investeringer på små og mellomstore bruk? Generasjonsskif-

te? Unngå fortsatt sentralisering av produksjonen? Det at halvparten av bøndene føler seg ensom er også noe vi bør ta tak i. Gjennomføre tiltak for å skape bedre nettverk bønder imellom.

Side 14, beiting: Fylket har store utfordringer med bruk av fôrressurser både på inn- og utmark, og beite. Vi trenger økt kompetanse på området for å kunne bistå kommunene i arbeidet med beiterelaterte utfordringer. Dette er et stort og komplisert fagområde som krever at det jobbes målretta over lang tid for å få gode løsninger. Vi foreslår å fristille/ansette en person i 50 % stilling som «beitetilrettelegger» for hele fylket. Vedkommende kan spesialisere seg på beiterelaterte utfordringer og dra ut i kommunene når behovet oppstår. I tillegg gis det tilskudd til tiltak i utmarka som f.eks.: Rydding av beite, investeringer i fellesgjerdar, tilrettelegging av fôringsplasser m.m.

Side 18, miljø- og klima, nytt forslag: Overskudd av nitrogen (N) øker faren for utslipp av lystgass. Lystgass dannes også ut ved produksjon av kunstgjødsel. Flere prosjekt (blant annet «Miljømelk») har vist at det kjøpes inn betydelig mer N til mange gårder enn det som selges i melk og kjøtt. Overskuddet har vi ikke kontroll på, men det er sannsynlig at en god del av det vaskes ut eller ender opp som lystgass. Vi foreslår at Møre og Romsdal blir et foregangsfylke på å prøve ut næringsstoffregnskap (frivillig) på gårdsbruk. Regnskapet kan brukes som et redskap til å vise overskudd og utnyttelse av nitrogen og fosfor. Sammen med økonomiske beregninger kan dette brukes til å diskutere mulige tiltak med bonden for en mer effektiv og klimavennlig utnyttelse av tilført gjødsel. Gode eksempler kan spres, og forhåpentligvis kan det føre til at flere gjennomfører analysen med økonomisk og klimamessig gevinst som konsekvens. Det bør absolutt ikke legges inn tiltak om nydyrking av myr. Gevinsten i form av reduserte klimagassutslipp er minimal (0,2 promille av Norges årlige utslipp) og usikker, samtidig vil et forbud ramme enkelte produksjonsmiljøer og enkeltbønder urimelig hardt. Et eksempel er grønnsaksproduksjonen på Smøla som står for 95 prosent av grønnsaksarealet på friland i Møre og Romsdal.

Landbruket benytter enorme mengder plast. Bønder flest leverer plasten til godkjente mottaksanlegg, men allikevel kommer en del plast på avveier. Fungerer innsamlingsordningene godt nok? Eller bør de forbedres?

Side 19, landbruket skal ha en plass i den grønne økonomien: For å få bukt med klimautfordringene og andre store miljøutfordringer må verden over fra fossilsamfunn til kretsløpsbaserte, «grønne» produksjonssystemer. Skal landbruket ha en plass i den grønne økonomien må vi styre utviklingen mot mer kretsløpsbasert produksjon. I dag blir landbruket stadig mindre kretsløpsbasert ved at fôr transporteres over lange avstander til områder med høy dyretetthet, mens husdyrgjødsel transporteres ikke tilbake, og dette kan føre til underskudd i næringsstoffbalansen.

Side 20, relasjon mellom landbruk og samfunn: Vi foreslår at det lages en kort film som presenterer landbruket i Møre og Romsdal. Den kan vises på fergene, spres på sosiale medier o.l. Vi har mye å vise fram. Det vil koste litt, men omdømmeeffekten vil bli mye mer verdifull.

Side 21, rekruttering: Skal målet om bærekraftig og aktivt landbruk over hele fylket nås, er det helt nødvendig å rekruttere nye bønder til næringa. Hva er det som hindrer rekruttering? Viktig at tiltak rettes mot «flaskehalsene». I stedet for å lage brosjyremateriell – lag en liten film som kan spres i sosiale medier.

Side 27, trendundersøkelsen, nytt forslag: Omtrent halvparten av bøndene sier at de føler seg ensom som gårdbruker. Det bør legges inn som et fast tiltak at Bondelaget, Fylkesmannen og LNV minst en gang i året arrangerer et møte som er renska for fagprat om dyr og fôr. Det skal være bondens ve og vel som skal være i fokus.